

Presentació

«Il diavolo è oggi l'aprossimativo», va escriure una vegada Italo Calvino. En el segle que hem deixat enrere, els estudis literaris han sabut gairebé sempre resistir-se a les temptacions recordant encara la sòlida instrucció que van rebre del positivisme. Nascuts més tard, els estudis de traducció hi estan més exposats. Fàcilment poden caure en l'abús de les metàfores, al qual sembla que convidi una paraula d'etimologia tan suggestiva com *traduir*. I també poden caure en la confusió entre l'operació i el seu resultat: entre l'activitat de traduir, universal, pròpia d'aquests éssers dotats de la capacitat de llenguatge que som els habitants de Babel, i els seus productes històrics concrets, les traduccions. Quan els estudis de traducció han optat per una orientació històrica, ha estat més fàcil realitzar-la en l'estudi de les reflexions sobre la traducció, on l'exercici de la glossa dels documents conservats de vegades podia semblar que ja era justificació suficient per a parlar-ne. Les traduccions, en canvi, no es deixen glossar. La temptació ha estat, llavors, acarar-les simplement amb l'original: analitzar-les a partir d'una norma traductològica que no era sinó la pròpia i que, presa ahistòricament, es volia universal.

El diable és proverbialment astut, però no sabrà temptar a qui sàpiga resistir-se a les generalitzacions. Podem encara parlar de la *traducció* en general, com a operació de transferència entre llengües diverses, però tan bon punt ens ocupem de les *traduccions* no ens queda altre remei que descendir als detalls. L'estudi de les seves modalitats al llarg de la història no sembla que pugui prescindir de l'utilatge d'aquella «ciència composta» que anomenem filologia, punt de trobada de disciplines crítiques, històriques i lingüístiques. L'objecte són les obres (traducció i original) i també les relacions que estableixen amb les seves literatures. Si les preguntes amb què les interroguem són prou precises, les respostes ajudaran a definir cada resultat concret com un producte de cultura en la seva llengua, un fruit irrepetible de l'activitat humana.

Els treballs reunits en aquest dossier s'adrecen als lectors interessats per les traduccions del passat que no s'accontenten amb l'aproximatiu. Són estudis de casos representatius, referits a obres que en la seva època rebien la consideració de literàries. El conjunt il·lustra a bastament la diversitat de motivacions i de resultats amb què l'operació de traduir ha estat portada a terme en diferents moments de la història. Cadascun proporciona, a més, una lliçó metodològica valuosa. El de Josep Pujol ensenya a no projectar cap al passat nocions modernes, com ara la que separa la traducció d'altres operacions textuais, o la que distingeix nítidament entre traducció i creació original. El de María Morras demostra com les reflexions que

porten a pràctiques de traducció diverses estan condicionades històricament: cal reconstruir els contextos culturals per recuperar-ne la significació exacta. Els de Lluís Cabré i José María Micó conviden a considerar les motivacions literàries que pot haver-hi al darrere de les realitzacions concretes dels traductors, abans de precipitar els judicis. El de Diego Saglia anima a buscar en les traduccions els interessos culturals que en fan un mitjà no pas innocent d'apropiació d'altres literatures. El meu, finalment, il·lustra la condició de productes històrics que les traduccions comparteixen amb els judicis valoratius tal com solen formular-se en l'àmbit de la traducció literària.

Vull donar les gràcies als cinc autors que, desinteressadament, van acceptar la invitació a participar en aquest dossier. A l'origen hi ha un seminari de doctorat (Universitat Pompeu Fabra, març i abril del 2000) que es va beneficiar de les orientacions de Lluís Cabré i d'una altra col·laboració acadèmica, la de Montserrat Lluch. La publicació conjunta no hauria estat possible sense la confiança dels membres de la redacció de *Quaderns*, singularment de Pilar Orero i Montserrat Bacardí.

Marcel Ortín
Barcelona, novembre de 2001